

31. Frumvarp

til laga um afstöðu foreldra til skilgetinna barna.

I. kap.

Skilgetnaður.

1. gr.

Þau börn eru skilgetin, sem fæðast í hjónabandi eða eftir hjónabands-
slit, en þó á þeim tíma, að getin geta verið í hjónabandinu, enda sje skilgetn-
aður þeirrá eigi vjefengdur þann veg, er hjer fer á eftir.

2. gr.

Faðerni verður að eins vjefengt af hendi bónda, barns eða, að bónda
látnum, af hendi þess erfingja bónda, er gengur jafnhliða eða næst barninu
að erfðum eftir bónda.

3. gr.

Nú vjefengir bóndi skilgetnað barns konu sinnar, og skal hann þá
höfða mál gegn lögráðamanni barnsins innan 6 mánaða frá því er honum
varð kunnugt um fæðing barnsins, enda hafi hann eigi gengist við faðerni
barnsins eftir fæðing þess.

Nú er lögráðamaður barns eigi til taks, eða, að dómi hjeradsdómara, eigi fær um að gæta rjettar barnsins, og skal þá dómariinn setja barninu rjettargæslumann á ríkis kostnað.

Nú er bóndi sviftur lögræði, vegna vitskerðingar eða fávits, og gengur þá lögráðamaður i hans stað.

4. gr.

Nú er bóndi látinn, en málshöfðunarrestur þó eigi liðinn, og getur þá sá, sem jafngengur eða næstgengur er barninu til erfða eftir bónda, höfðað vjefengingarmálið innan 6 mánaða frá því er hann fjekk vitneskju um fæðing barns og dauða bónda, enda hafi bóndi eigi gengist við faðerni barnsins eftir fæðing þess.

5. gr.

Barnið getur stefnt bónda til vjefengingar faðerninu eða, að bónda látnum, þeim erfingja hans, sem jafngengur eða næstgengur er barninu til erfða eftir bónda.

Nú er barnið ólögrátt vegna æsku eða svift lögræði vegna vitskerðingar eða fávits, og getur lögráðamaður þess þá höfðað málið.

6. gr.

Dómara ber af sjálfsdáðum að leita allra sannana um faðerni barnsins, þar á meðal skýrslu móður. Játning aðilja kemur að eins til greina sem sönnunargagn. Aðildareidur er óheimill.

Málið skal reka innan luktra dyra, nema báðir aðiljar sjeu á annað sáttir.

7. gr.

Dómkrafa stefnanda verður því að eins tekin til greina, að telja megi vist, að barnið geti eigi verið getið af bónda móður þess.

Nú hefir bóndi höfðað málið. og má þá dæma það honum i vil, þótt eigi standi svo á, sem getur i næstu málsgrein á undan, ef barnið er getið áður en hjónin voru gefin saman eða eftir að hjónin skildu að borði og sæng, enda sje líkur til þess, að hjónin hafi eigi haft samfarir á þeim tíma, er barnið getur verið getið.

8. gr.

Nú er barn, er 1. gr. laga þessara tekur eigi til, skilgert samkvæmt 37., eða 38. gr. laga um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, og telst það barn þá skilgetið.

9. gr.

Nú er barn getið eða fætt i hjónabandi, en hjónabandið er síðar dæmt ógilt, og hefir barnið þá öll rjettindi skilgetins barns gegn foreldrum sínum.

Nú var annað foreldranna grandalaust um ógildingarástæðuna, er barnið var getið, og hefir það þá öll rjettindi skilfengins foreldris gagnvart barninu.

II. kap.

Framfærsla og uppeldi.

10. gr.

Skylt er foreldrum, báðum saman og hvoru fyrir sig, að framfæra börn sín, þangað til börnin eru 16 ára gömul.

11. gr.

Skylt er foreldrum, báðum saman og hvoru fyrir sig, að uppala börn sín, þangað til börnin eru 16 ára gömul.

Sjerstaklega ber foreldrum að afla börnum sínum lögmæltrar fræðslu og að temja þeim iðjusemi og siðgæði.

12. gr.

Skylt er stjúpforeldri að framfæra og uppala stjúpbarn sitt, svo sem barnið væri skilgetið barn þess, enda hafi stjúpforeldri eigi skilið við maka sinn að lögum og barnið fylgt foreldri sínu.

13. gr.

Nú eru foreldrin, vegna efnaskorts, eigi fær um að inna lögmæltu framfærslu og uppeldi af hendi, en börnin eiga eignir, og má þá verja eignum barnanna þeim til framfærslu og uppeldis, meðan fjárbrestur bagar foreldrin.

Nú vill lögráðamaður barns eigi láta fje þess laust því til framfærslu eða uppeldis, og leggur þá valdsmaður úrskurð á ágreininginn.

14. gr.

Nú eru hjón skilin að samvistum, án þess að leyfis til skilnaðar að borði og sæng hafi verið aflað, og brestur verður á fullnægju lögmæltrar framfærslu og uppeldisskyldu af hendi annars, og getur þá hitt hjónanna eða annar lögráðamaður barnanna krafist úrskurðar valdsmanns fyrir meðlagi með þeim börnum, sem á vegum þess eru.

Sje það foreldri, sem krafði er meðlags, heimilisfast eða statt hjer á landi, skal leita valdsmanns þess um úrskurðun meðlagsins, en ella valdsmanns þess foreldris, er meðlagskröfuna gerir.

Meðlagsupphæðin fari eftir högum beggja foreldra. Meðlagið greiðist fyrirfram fyrir $\frac{1}{2}$ ár í senn.

Meðlagsúrskurði má breyta, ef hagur foreldris eða barns breytist að mun.

15. gr.

Nú hefir annað foreldri yfirgefið hitt, án þess að leyfis til skilnaðar að borði og sæng hafi verið aflað, eða það hefir valdið samvistaslitum á annan ólöglegan hátt, og getur þá hitt foreldrið, auk meðlags með börnunum samkvæmt næstu grein á undan, krafist úrskurðar valdsmanns fyrir meðlagi með sjer af hendi þess, er samvistaslitunum olli.

Meðlagsupphæðin fer eftir högum beggja, enda má breyta meðlagsúrskurði, ef hagar aðilja breytist að mun.

Meðlagið greiðist fyrirfram fyrir einn mánuð i senn.

16. gr.

Nú hefir foreldri verið gert að greiða meðlag samkvæmt 14. eða 15. gr., en það innir meðlagið eigi af hendi, og getur þá meðlagsþegi eða lögráðamaður hans gengið eftir meðlaginu með sama hætti og heimta má meðlag með óskilgetnu barni.

Nú hefir dvalarsveit greitt meðlag samkvæmt 14. eða 15. gr., og getur hún þá látið taka það lögtaki hjá framfærsluskyldu foreldri eða krafið framfærslusveit þess um endurgreiðslu meðlagsins. Greiði framfærsluskyldur eigi meðlagið, telst það fátækrastrykur honum til handa.

17. gr.

Nú eru hjón skilin að samvistum, án þess að skilnaðar að borði og sæng hafi verið aflað, og getur konan þá krafist þess, að valdsmaður banni bónda hennar að raska sameign þeirra, meðan þau eru óskilin að borði og sæng eða að lögum.

Valdsmaður getur heimtað, að viðlögðum alt að 10 kr. dagsektum, að bóndi láti sjer í tje innan tiltekins tíma sundurliðaða drengskaparskýrslu um állan hag fjelagsbúsins.

Nú hefir valdsmaður orðið við beiðni húsfreyju, og bónda verið birt bann valdsmanns, en bóndi brotið það, og varðar það þá bónda alt að tveggja mánaða refsingu við venjulegt fangaviðurværi, enda liggi eigi þyngri refsing við samkvæmt öðrum lögum.

Mál samkvæmt næstu málsgrein á undan sæta meðferð almennra lög-reglumála, enda sje eigi um sviksamlegt athæfi að tefla.

18. gr.

Nú hefir foreldri verið skyldað til að inna af hendi meðlag samkvæmt 11. eða 15. gr., en ókunnugt er um verustað þess, og getur þá meðlagsþegi eða lögráðamaður hans krafist fulltingis lögreglustjórnar til þess að leita uppi verustað foreldris.

Þá getur meðlagsþegi eða lögráðamaður hans og neytt 60. gr. fátækralaganna, þegar svo stendur á, sem þar er lýst.

Nú fer framfærsluskylt foreldri af landi burt og hefir eigi sett slíka tryggingu, sem getur í nefndri fátækralagagrein, og getur meðlagsþegi eða lögráðamaður hans þá heimtað lögtak fyrir gjaldkræfum og löghald fyrir ógjaldkræfum meðlagskröfum í hjerlendum eignum foreldris.

19. gr.

Foreldri skulu, svo sem þau eru fær um, ala önn fyrir 16 ára gömlum og eldri börnum sínum, og mega börnin eigi verða sveitarþurfar, meðan þau eiga á lifi foreldri, sem eru þess umkomin að annast þau.

Söm er skylda barns gagnvart foreldri.

III. kap.

Foreldravald.

20. gr.

Foreldri ráða bæði saman, sjeu þau samvista, verustað barna sinna og öðrum persónulegum högum þeirra. Slikt hið sama gildir um stjúpforeldri, meðan stjúpbarnið er á framfæri þess.

Nú greinir samvista foreldri á um einhverja ráðstöfun á eða út af börnunum, enda valdi hún fjárframlögum, og ræður þá það hjónanna, er leggja vill fram fje til hennar af sjereign sinni eða framfærir aðallega heimilið. Er það hjóna þá í fyrirsvari fyrir börnin að því leyti, hvort heldur til sóknar eða varnar, og jafnt gegn almannavaldi sem einstaklingi.

Umráðarjettur foreldra yfir börnunum helst þangað til börnin verða 16 ára gömul og nefnist foreldravald, enda er foreldrunum frjálst að halda börnunum til hlýðni með valdi.

Foreldrin mega fela öðrum að fara með þetta vald sitt um stundarsakir eða um óákveðinn tíma, en eigi til fullnaðar. Hins vegar getur almanna-valdið swift foreldri valdi yfir börnum þess, að svo miklu leyti sem lög leyfa.

21. gr.

Nú eru hjón skilin að samvistum, án þess að leyfis hafi verið aflað til skilnaðar að borði og sæng, og ræður þá hvort foreldri þeim börnum, sem á vegum þess eru.

22. gr.

Nú fer barn í leyfisleysi af heimili foreldris eða húsbónda, og getur þá heimiliráðandi sótt barnið með valdi og, þurfi á að halda, krafist fulltingis lögreglustjórnar til að ná barninu á sitt vald.

Nú heldur maður barni fyrir foreldri, og getur foreldrið þá höfðað mál gegn þeim manni til að hann láti barnið laust, eða eftir atvikum krafist fulltingis fógeta til að ná barninu.

23. gr.

Nú verður barnið brotlegt gegn almannavaldi eða einstaklingi, og fer þá um ábyrgð foreldris á broti barnsins, hvort heldur til refsingar eða skaðabóta, eftir almennum reglum.

24. gr.

Nú er heilsu eða högum barns þannig varið, að ástæða er til að ætla, að það verði eigi sjálfbjarga eða að það kunni eigi með fje að fara, og geta foreldrin þá, hvort heldur bæði saman eða hvort í sinu lagi, ákveðið það i erfðaskrá, að geyma skuli arf barnsins eftir foreldri þess, bæði eða annað, svo sem fje ófjarráðra.

Nú kemur slik erfðaskrá fram eftir látið foreldri, og skal þá valds-

maður þegar í stað hlutast til um, að lögráðamaður taki við erfðafjenu fyrir hönd eiganda, enda fer upp þaðan um meðferð fjárins sem um fje ófjárráðra.

25. gr.

Nú verður sú breyting á högum eiganda erfðafjárins, að fela þykir mega honum meðferð þess, og getur stjórnarráðið þá úrskurðað, að sleppa skuli fjenu við hann.

IV. kap.

Ýmisleg ákvæði.

26. gr.

Fullkomin sjereign er með foreldri og barni, enda varða fjárskyldur annars eigi hitt um fram það, sem getur í 13. og 19. gr.

27. gr.

Um nafn barns, ríkisfesti, þingfesti, sveitfesti og sóknfesti fer að lögum.

28. gr.

Lög þessi raska í engu skyldu foreldra gagnvart fátækrastrjórn, til að framfæra og uppala börn sín.

29. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin D. og N. L. 5. 2. 32, orðin: »skilgetin eða óskilgetin« í 1. mgr., 4. gr. fátækralaganna, nr. 44, 1905, og orðið: »skilgetin« í 2. mgr. sömu lagagreinar, svo og öll önnur ákvæði, er koma í bága við lögin.

30. gr.

Lög þessi ganga í gildi 1. jan. 19...

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frumvarp þetta er til komið út af þingsályktun⁷ Alþingis 1917, þar er meðal annars er skorað á landsstjórnina að undirbúa og leggja fyrir Alþingi frumvarp til laga um endurbætur á gildandi löggjöf um afstöðu foreldra til barna.

Dóms- og kirkjumáladeild stjórnarráðsins leitaði til lagadeildar háskólans um undirbúning þessa máls, og hefir fengið þaðan, auk frumvarpsins um afstöðu

foreldra til óskilgetinna barna, frumvarp þetta um afstöðu foreldra til skilgetinna barna.

Um samning frumvarps þessa er hið sama að segja, sem um samning frumvarpanna um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna og um stofnun og slit hjúskapar.

Frumvarp það, er hjer iiggur fyrir, er óbreytt, eins og það kom frá prófessor Lárusi H. Bjarnason, og vísast til athugasemda hans hjer á eftir.

Ástæður og athugasemdir

við frumvarp til laga um afstöðu foreldra til skilgetinna barna.

Frumvarpið nær að eins til afstöðu foreldra og barna, meðan foreldrin eru eigi skilin að borði og sæng eða að lögum. Sjeu foreldrin skilin, er afstaða þeirra og barnanna ákvæðin í frumvarpi til laga um stofnun og slit hjúskapar, í VI. kap. 55.—59. gr., sje um borð og sængurskilnað að ræða, og í VII. kap. 75.—79. gr., sbr. 43. gr., sje um lögskilnað eða ógilding hjúskapar að ræða.

Frumvarpið tekur því fyrst og fremst til foreldra, sem búa saman, en þar að auki og til foreldra, sem slitið hafa *sjálf* samvistir sín á milli.

Aðaltilgangur frumvarpsins verður, samkvæmt brjefi forsætisráðherra 18. jan. 1918, tvíþættur, að safna saman í eina heild, eftir atvikum með tiltækilegum breytingum, ákvæðum gildandi laga innan nýnefndra vjebanda, og að auka þar við þeim ákvæðum úr nýrri löggjöf Norðurlanda, er ráðlegt kynni að þykja að lögleiða hjer.

Er þess getið um seinna atriðið, að eigi hefir verið kostur að kynnast yngri norskum lögum en frá 1915, og eigi yngri dönskum og sænskum lögum en frá 1917. Mun það eigi baga að því er Noreg og Svíþjóð snertir, með því að Norðmenn settu heildarlög hjá sjer um foreldri og hjónabandsbörn 10. april 1915 og Svíar 14. júní 1917. Er ólíklegt að þeim lögum hafi verið breytt síðan, síst verulega. Í Danmörku má meðal nýrri laga hjer að lútandi sjerstaklega geta laga nr. 131 1908, 27. maí, um nokkur ákvæði viðvíkjandi aftsóðu skilfenginna mæðra og barna og laga nr. 124 1913, 29. april, um styrk til barna ekkna, með nokkrum yngri minni háttar breytinga- og viðaukalögum. Norðurlanda lög þessi verða hjer einkend þannig: N. l., S. l. og D. l. (1908 eða 1913).

Um fyrra atriðið hefir það ráð verið tekið upp að safna saman eigi að eins beint orðuðum lagaákvæðum, heldur hefir verið aukið við ýmsum ákvæðum, sem fylgt hefir verið í framkvæmdinni, þótt lagastafur hafi eigi verið fyrir, svo og nokkrum ákvæðum, er fara þykir vel á, að upp sjeu tekin í slík heildarlög, sem hjer eru. Má meðal nýmæla sjerstaklega nefna 24. og 25. gr., sem stofna til fullkominnar nýlundu.

Skal að svo mæltu vikið að einstökum greinum.

Um 1. gr.

Þess er getið í aths. um 1. gr. frumvarps til laga um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, að draga megi í nokkurn vafa, hvort lögmælt skilgreining milli »skilgetinna« og »óskilgetinna« barna sje alls kostar heppileg. Að núgildum lögum eru fyrst og fremst þau börn skilgetin, er getin eru í hjónabandi,

þótt fædd sjeu utan hjónabands. Þar næst eru þau börn skilgetin, er fæðast í hjónabandi, þótt getin sjeu utan hjónabands. Og enn eru þau börn skilgetin, er foreldrar þeirra eigast, enda þó að börnin sjeu getin og fædd utan hjónabands, áður en foreldrin áttust. Loks teljast þau börn skilgetin, er skilgerð (legitimeruð) eru, þar á meðal þau börn, er óskilfenginn faðir lýsir sin á þingi.

Eftir orðanna hljóðan: »skilgetinn« og »óskilgetinn«, ætti getnaður barns, í hjónabandi eða utan þess, einn út af fyrir sig að ráða því, í hvorum flokki barnið lenti. Barn, sem er getið í hjónabandi, enda þótt fætt sje eftir hjónabands slit, eftir dauða föður eða lögskilnað foreldra, er skilgetið bæði að nágildum lögum og samkvæmt 1. gr. frumvarpsins. Hins vegar ætti barn, er getið væri utan hjónabands (fyrir hjónabandið), þótt fætt væri í hjónabandi, eftir þessari skilgreiningu að vera óskilgetið, en mætti teljast skilgert. En af auðskildum ástæðum er það skilgetið, bæði samkvæmt lögum og 1. gr. frumvarpsins. Aftur á móti falla eigi undir greinina þau börn, er foreldri hafa eignast, áður en þau áttust. Þau börn verða skilgerð, er foreldri þeirra eigast, og falla því sem önnur skilgerð börn undir 8. gr., sem þó eigi tekur til þinglesinna barna óskilfengins föður. Er 1. gr. frumvarpsins þannig að eins breyting í orði frá nágildum ákvæðum, en hjer gerð skilgreining þykir þó rjettari.

Annars færi sennilega fult svo vel á því, að kalla »skilgetin« börn hjónabandsbörn og »óskilgetin« utanhjónabandsbörn. En þar sem bæði þingsályktunartillagan, nr. 367 1917, og fyrnefnt brjef forsætisráðherra notar auðkendu orðin, þá þótti rjett að halda þeim í öllum 3 frumvörpunum, enda innan handar að breyta um orð, ef stjórn og Alþingi telur síðari heitin heppilegri.

Um 2. gr.

Grein þessi og næstu 5 greinar eru, lítt breyttar, teknar upp úr sænsku lögnum frá 1917.

Með því að jafnvel faðerni hjónabandsbarns byggist á likum (pater est, quem nuptiae demonstrant), en það skiftir hins vegar máli, að faðernið sje sem ábyggilegast, þá hefir þótt rjett að fara hjer fram á lögleiðingu likra ákvæða og eru í 1.—7. gr. S. l., það því fremur, sem eigi að eins börn, sem getin eru í hjónabandi, eru skilgetin samkvæmt greininni, heldur og þau börn, er hljóta að vera getin fyrir hjónabandið. En sennilega verða þessi nýmæli lítt notuð.

Þegar af þeirri ástæðu, að girða verður fyrir, að heimilisfriður foreldranna verði lagður í hættu um skör fram, þá virðist varla geta komið til mála að heimila hverjum, sem telur faðerni hjónabandsbarns taka til hagsmuna sinna, að vjefengja faðernið.

Sje vjefengingarheimild aftur á móti á annað borð lögleyfð, þá virðist hún fyrst og fremst bera bónda móður barnsins og barninu sjálfu. Bóndanum er það að vonum oft eðlilegt áhugamál, að honum sje eigi eignað barn, er hann veit einna best um, að hann á eigi. Og það getur skift barnið miklu, að það sje eigi ranglega feðrað. Það má vera, að sannur faðir þess sje færari um framfærslu og uppeldi barnsins en bóndi móður þess, auk þess sem hann getur verið lítt eftirsóknarverður faðir að öðru leyti.

Virðist rjett, eða að minsta kosti forsvaranlegt, að einskorða vjefengingarheimildina við bónda og barn að báðum lifandi. En að bónda látnum virðist

eiga að jata henni þeim, sem ganga barninu jafnt eða næst að erfðum eftir bónda, og þó með nánari skilyrðum, en þeirra getur í 4. gr.

Öðrum en þeim, sem getur í 2. gr., er eigi ætlaður vjefengingarrjettur á faðerni hjónabandsbarns.

Um 3. gr.

Greinin ræðir um vjefingu bónda. Það er segin saga, að fela verður dómstólunum að úrskurða eigi síður ágreining um faðerni hjónabandsbarns en utanhjónabandsbarns, enda er svo fyrirmælt um alla vjefgjendur (3., 4. og 5. gr.), að þeir verði að leita dómstólanna.

Enn er það eðlilegt skilyrði fyrir vjefingurheimild bónda, að hann hafi eigi kannast við faðerni barnsins eftir fæðing þess. Hins vegar varnar faðernisjátning fyrir þann tíma eigi vjefingu, enda liggja eigi öll gögn um faðerni barns fyrir fyr en eftir fæðing þess. Sjerstaklega mun eigi fyr verða dæmt ábyggilega um það, hvort barnið er fullburða eða eigi, og þá eigi um líklegan getnaðartíma.

Og enn er það fram undir sjálfgefið skilyrði, að setja verður bónda frest til höfðunar vjefingarmáls og að telja verður frestinn frá því er hann sjeck vitneskju um fæðing þess.

Með því að gert er ráð fyrir stuttum fresti, mundi venjulega verða að höfða málið gegn lögráðamanni barnsins. Mundi móðirin stundum vera það. En að jafnaði mundi verða að skipa barninu sjerstakan lögráðamann og eftir atvikum sjerstakan talsmann.

Rekstur vjefingarmáls af hendi lögráðamanns bónda mundi sennilega einkum eiga sjer stað, er bóndi hefði sjálfur höfðað málið, en síðar verið sviftur lögræði. Þó er ætlast til þess, að lögráðamaður bónda geti höfðað slíkt mál í nafni bónda. Vitskerðing og fávit, en eigi aðrar ástæður til lögræðissviftingar, valda því, að bóndi verður ógengur til vjefingar sjálfur. Ófjárráður maður vegna æsku mundi og einn geta höfðað og rekið slíkt mál. En af því að ætlast er til, að hjúskaparaldur karlmanns verði samur og fjárræðisaldurinn er (6. gr. hjúskaparfrv.), þá mundi það koma sjaldan fyrir, að ófjárráður maður vegna aldurs höfðaði málið.

Um 4. gr.

Með því að erfingja bónda getur skift það miklu máli, að barn konu bónda spilli eigi erfðarjetti þeirra, þykir þeim eigi fortakslaust verða neitað um rjett til að vjefingja faðerni þess. Þó verður að binda þann rjett þeirra skilyrðum. Fyrst og fremst því skilyrði, að bóndi hafi eigi gengist við faðerni barnsins. Erfingjar verða að láta sjer lynda slíka viðurkenningu sem aðrar ráðstafanir arfláta í lifanda lífi hans. Og í annan stað verður af sömu ástæðu að heimta, að vjefingarfrestur bónda hafi eigi verið liðinn, þá er hann ljetst. Vjefingarfrest erfingja verður að telja frá því, er þeim varð kunnugt um dauða bónda, með því að þeir geta ekki hafist handa, fyr en að honum látnum. Þennan vjefingarrjett hafa vitanlega eigi aðrir erfingjar bónda en þeir, sem bíða mundu tjón af því, að barnið tæki arf eftir bónda, eða þeir einir, sem ganga mundu jafnt eða næst barninu til erfða eftir bónda.

Um 5. gr.

Eins og getur í aths. um 2. gr. verður að leyfa barninu að vjefengja faðerni sitt. En bæði af því, að barnið er lakar sett um vitneskju á rjettu faðerni sinu en bóndi, og jafnvel næstu erfingjar bónda, sem mega heita staðgenglar hans, og svo af því, að það er undir atvikum komið, hve nær hagsvon þessi af vjefengingunni verður til, þá þykir eigi fært að setja neinn fyrningarfrest um vjefengingarkröfu þessa. Enda er vjefengingarmál af hendi barnsins, að bónda látnum, jafn heimilt gegn »næstu« erfingjum hans sem gegn bónda sjálfum.

Meðan barnið er ólögrátt vegna æsku, ráða hjónin eða eftir atvikum annað þeirra fyrir barninu. En af því að bóndi er varnaraðili, getur eigi komið til mála, að hann höfði málið fyrir barnsins hönd, hvorki þá nje þá er barnið væri swift lögræði fyrir vitskerðing eða fávit. Og móðir barnsins mundi oft hafa hagsmuna eða óhagsmuna von af úrslitum málsins, gagnstæða barnsins. Mundi því að jafnaði verða að setja barninu sjerstakan lögráðamann, til þess að reka málið fyrir þess hönd.

Um 6. gr.

Meðferð vjefengingarmálsins er hagað svipað og meðferð faðernismáls að óskilgetnu barni, sbr. 1. og 4. mgr. 12. gr. frv. um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna og aths. um þá grein. — Um aðildareid mundi eigi verða að ræða nema af hendi bónda. Og hann mundi sjerstaklega isjárverður í þessu falli, af því að hór er og á að vera skilnaðarastæða (66. gr. hjúskaparfrv.), enda aðildareidur yfirleitt óheimill í hjúskaparmálum, sbr. 94. gr. hjúskaparfrv. Það er og í samræmi við 92. gr. tjeðs frumvarps og tók almannavalds á málum þessum, að játning aðilja komi að eins til greina sem sönnunargagn, en eigi sem umráð yfir játningaratriðinu.

Um 7. gr.

Það er eigi tilgangurinn að hnekkja gildandi líkindaályktun um skilgetnað hjónabandsbarna, enda mundi það eigi affarasælt. Því verður skilgetnaði hjónabandsbarns því að eins hnekt, að telja megi vist, að bóndi húsreyju geti eigi verið faðir barnsins, svo sem vegna fjarvistar hans á barngæfum tíma eða vegna samfaraógengis. Þetta á að gilda, hver sem vjefengingarmálið höfðar, yfirleitt jafnt er bóndi höfðar það og er erfingjar hans eða barnið höfða málið.

En af því að líkindaályktunin er allmikið hæpnari, er barnið hlýtur að vera getið annaðhvort áður en hjónin áttust eða eftir að þau slitu samvistir sín á milli með leyfi til skilnaðar að borði og sæng, þá þykir mega lina og jafnvel eiga að lina aðalregluna í 1. mgr., þá er bóndi hefir höfðað málið. Og þó því að eins, að skilorðinu í niðurlagi 2. mgr. sje fullnægt, líkur færðar fyrir því, að hjónin hafi eigi haft samfarir á barngæfum tíma.

Um 8. gr.

Eftir 37. og 38. gr. frumvarps til laga um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna teljast þau börn ein skilgerð, er foreldrin eigast eftir fæðing þeirra eða stjórnnarráðið úrskurðar skilgetinna barna rjettindi gagnvart föður og föðurfrændum. Aftur á móti teljast eigi skilgerð þau óskilgetin börn, er faðir lýsir sig föður að

á þingi upp á sínar eigin spýtur. Þau fá að vísu rjettindi feðraðra óskilgetinna barna, sbr. 39. gr. nefnds frumvarps, en teljast eigi skilgerð. Skiftir sá munur að vísu minna máli, fái feðruð óskilgetin börn erfðarjett eftir föður og föðurfrændur, svo sem ætlast er til í 36. gr. frumvarpsins. En þó kemur nokkur munur fram milli skilgerðs barns og þinglýsts barns samkvæmt 39. gr., sbr. 2. mgr. 33. gr. frumvarpsins.

Eftirfarandi hjónaband foreldra óskilgetins barns hefir lengi verið höfuðskilgerðarmátinn og á svo að vera. Enda teljast þau börn skilgetin í hjer um ræddri grein, þótt óskilgetin sjeu í raun og veru. En auk þeirra teljast og börn þau skilgetin, er stjórnarráðið hefir skilgert, og má það til sanns vegar færa. Aftur á móti hefir eigi þótt fært að telja þau börn skilgerð, og þá eigi heldur skilgetin, er faðir þeirra þinglýsir upp á eigin spýtur, eftir atvikum í óþökk móður og barns.

Um 9. gr.

Það leiðir að vísu af 43. gr. hjúskaparfrumvarpsins, að börn, sem getin eru eða fædd í hjónabandi, sem síðar er ógilt frá upphafi, halda rjettindum skilgetinna barna. En rjettara þótti að orða það sjerstaklega og skýlaust í frumvarpi þessu, enda gert í 1. mgr. Eftir áðurgildum lögum (ts. 2. júní 1587) fengu börnin þessi rjettindi því að eins, að hjónabandið væri ógilt vegna tvíkvænis eða »blóðskammar« og annað hjónanna væri auk þess grandalaust um gallana. En eftir greininni eru börnunum ætluð skilgetinna barna rjettindi, hver sem ógildingarástæðan er, enda á ógildingarárskurð að þurfa framvegis til ógildis jafnvel meingöllustu hjónabanda, sbr. 40. gr. hjúskaparfrv., og jafnt hvort heldur foreldrin hafa vitað um meinbugina eða eigi.

Önnur málsgrein er samræm þar að lútandi ákvæði nefndrar tilskipunar frá 1587.

Um 10. og 11. gr.

Í 3. gr. fátækralaganna er skilfengnum foreldrum gerð sú skylda gagnvart fátækra stjórn að framfæra og uppala börn sín til 16 ára aldurs. Hjer ræðir um skyldu foreldra gagnvart börnunum. Hún getur verið önnur en skylda þeirra gagnvart fátækra stjórn. En hvað sem því líður, þykir hlýða að orða hana í slíkum heildarlögum sem þessum. Annars eru greinarnar að efni til sem 3. gr. fátækralaganna, nema hvað aukið er við 2. mgr. 11. gr., sem þó er samræm gildum lögum, sbr. lög nr. 59/1907 og 49. gr. fátækralaganna, sbr. 8. og 9. gr. ts. 3. júní 1746.

Um 12. gr.

Samkvæmt 4. gr. fátækralaganna er stjúpföður skylt að framfæra og uppala jafnt óskilgetin sem skilgetin börn konu sinnar, er fylgja henni, en stjúpmóður er að eins skylt að framfæra og uppala skilgetin börn manns síns. Framfærslu- og uppeldisskylda stjúpforeldris helst þangað til barnið verður 16 ára, nema hjónin skilji að lögum. Þá fellur skylda stjúpforeldris niður. — Á þessum ákvæðum er eigi gerð önnur breyting en sú, að skylda stjúpmóður gagnvart óskilgetnum börnum manns hennar verður söm og skylda stjúpföður gagnvart óskilgetnum börnum hennar. Þykir verða að taka meira tillit til augljósra hagsmuna barnsins en til ágiskaðra tilfinninga konunnar, sem veit venjulega, að hverju hún gengur í þessu

efni, enda því nær fullur jöfnuður milli karla og kvenna nú kominn á að öðru leyti, sbr. aths. um 2. og 25. gr. frumvarps til laga um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna.

Til þess að koma á samræmi milli greinar þessarar og 4. gr. fátækralaganna þarf eigi annað en fella orðin »skilgetin eða óskilgetin« úr 1. mgr. síðarnefndrar greinar og orðið »skilgetin« úr 2. mgr.

Um 13. gr.

Það er enginn vafi á því, að fátækrastrjórn getur notað eignir þurfabarns, sem annara þurfamanna, því til framfærslu, sbr. 1. gr. fátækralaganna. En ágreiningur hefir verið um það, hvort foreldri mætti nota sjereign barns í því skyni utan gildisviðs D. l. 3. 17., 16., sem nú er numinn úr gildi með lögum nr. 60, 1917., 13. gr. leysir úr þessum vafa á þann hátt, að foreldri, sem er efnalega fært um að framfæra og ala barn sitt upp, má eigi nota eigur barnsins í því skyni. Hins vegar má foreldri, sem vegna efnaskorts er ófært um að inna lögumætla framfærslu- og uppeldis-skyldu af höndum, nota eignir barnsins til þess, eigi að eins, er svo stendur á, sem lýst er í D. l. 3. 17. 16, heldur yfirleitt.

Venjulega er foreldri lögráðamaður barns síns, sbr. 3. og 11. gr. lögræðislaganna. Í því falli mundi 2. mgr. ekki koma til framkvæmda. Foreldri tekur þá fje barnsins eftir þörfum undir sjálfu sjer. En svo getur staðið á, að annar hafi forræði fyrir barninu en foreldri. Í því falli getur komið fram ágreiningur milli foreldris og lögráðamanns. Og úr þeim ágreiningi er valdsmanni ætlað að greiða.

Um 14. gr.

Því er lýst í hjúskaparfrumvarpinu, hversu fer um framfærslu barnanna, þá er hjónin skilja að borði og sæng eða að lögum, sbr. 56.—59. gr. og 76.—79. gr. 14. gr. frumvarps þessa ræðir því að eins um brest á framfærslu- og uppeldis-skyldu foreldra, er slitið hafa samvistir sínar upp á eigin spýtur.

1. og 2. mgr. er samræm þar að lútandi ákvæðum í 29. gr. fátækralaganna, að því viðbættu, að valdsmanni meðlagskrefjanda er ætlað að ákveða framlag framfærslumanns, sje framfærslumaður hvorki heimilisfastur nje staddur hjer í landi.

Meðlagsupphæðin er látin fara eftir hógum beggja foreldra, svo sem gert er um meðlag borð- og sængurskilinna foreldra, sbr. 2. mgr. 56. gr. hjúskaparfrv. Að öðru leyti eru 3. og 4. málsgreinar samræmar samskonar ákvæðum frumvarps um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, sbr. 24. gr. frumvarps þessa og aths. um þá grein.

Um 15. gr.

Í fljótu bragði virðist efni greinar þessarar fara út fyrir vjebönd frumvarpsins, þar sem hún ræðir um afstöðu hjónanna þeirra á milli, en eigi um afstöðu þeirra til barnanna. Þetta er þó meira í orði en á borði. Vitanlega batnar hagur þeirra barna, sem eru á vegum yfirgefna foreldrisins, ef foreldrið auk meðlaga með börnunum sjálft nýtur meðlags frá maka sinum. Því var greinarefnið tekið upp í lögum, enda lík ákvæði í 1. gr. N. l. (nr. 6 1915).

Um meðlag þetta er ætlast til, að fari yfirleitt sem um meðlag með börnunum, að því undanskildu, að það er eigi fyrirfram gjaldkræft, nema um

einn mánuð í senn, og er það svo eðlilegt afbrigði, að eigi þarf að orðlengja um það.

Um 16. gr.

Að núgildum lögum, 30. gr. fátækralaganna, má heimta meðlag með skilgetnu barni, samkvæmt löglega birtum úrskurði, með sama hætti og meðlag barnsföður með óskilgetnu barni, þar á meðal með kröfu á hendur dvalarsveit meðlagsþega, en þó eigi fyr en lögtak hefir verið reynt til ónýtis. Hins vegar hefir maki að eins lögtaksrjett fyrir meðlagi sjer sjálfum til handa.

Þessum reglum er breytt fyrst og fremst svo, að lögtak þarf eigi að reyna, áður en dvalarsveitar er leitað, og í annan stað er ætlast til, að fara megi sömu leiðir um innheimtu meðlags til handa maka, sem um innheimtu barnsmeðlags. Fyrri breytingin er sjálfsögð, þar sem eigi þarf að reyna lögtak, áður en leitað er meðlags hjá dvalarsveit handa óskilgetnu barni, sbr. 9. gr. fátækralaganna. Og síðari breytingin er eðlileg samstæða við 59. gr., sbr. 54. gr. bjúskaparfrv., en í þeim greinum er borð- og sængurskildum maka heimilaðar sömu leiðir um innheimtu meðlags sjer til handa, sem óskilfenginni móður um innheimtu barnsmeðlags.

2. mgr. ræðir að vísu um afstöðu fátækrastrjórnar til framfærsluskylds, og fer að því leyti út fyrir vjebönd frumvarpsins, en þar sem hún er eðlileg fylgja 1. mgr., er hún látin fylgja þeirri málsgrein. Endurgreiði framfærsluskyldur eigi meðlagið, telst það sveitarstyrkur honum til handa, en eigi meðlagsþiggjanda eða viðtakanda. Og er það í samræmi við svipuð ákvæði um óendurgoldið meðlag af hendi óskilfengins föður með óskilgetnu barni, sbr. 2. mgr. 26. gr. frv. um óskilgetin börn og aths. um þá grein, enda líkt ákvæði í 2. gr. N. 1.

Um 17. gr.

Grein þessi á, eins og 14. gr., að eins við hjón, sem skilið hafa að samvistum af eigin ramleik, og er nýmæli, að mestu tekið úr 14. gr. D. 1. (nr. 131 1908).

Í V. kafla laga nr. 3 1900 er hjónum heimilað að slíta fjárfjelagi, þegar svo stendur á, sem þar er lýst, meðal annars þegar annað hjóna yfirgefur hitt ólöglega. Heimild sú, sem hjer er veitt, nær bæði lengra og skemra en heimild laga 1900. Hún nær lengra að því leyti, að hún getur og komið til framkvæmda, er hjónin eru ásátt um að slíta samvistir. En hún getur í engu falli orðið jafnróttæk og hin. Hún miðar að eins til að gæta ástands þess, sem er, þegar samvistaslitin verða, þangað til annað hvort skilnaður að borði og sæng eða að lögum verður með hjónunum. Hún er nokkurs konar bráðabirgðaráðstöfun til útfyllingar hinn heimildinni, með því að langt getur verið að bíða þess, að sú heimild komist í kring, og til varnar hagsmunum konunnar vegna einræðis bónda yfir fjelagsbúi þeirra. Að öðru leyti þarf greinin naumast skýringa við.

Um 18. gr.

Greinin svarar til 28. gr. í frv. um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, og vísast um greinina til aths. við síðarnefnda grein, með þeirri viðbót, að vitanlega má eigi setja öryggi hjer um ræddra meðlaga skör lægra en þar um ræddra.

Um 19. gr.

Greinin er samræm þar að lútandi ákvæðum 14. gr. fátækralaganna, en efni hennar þykir eiga hjer heima af sömu ástæðu og getið er um í 10. og 11. gr.

Um 20. gr.

1. mgr. er samræm 1. mgr. 3. gr. lögræðislaganna nr. 60 1917.

2. mgr. gerir aftur á móti nokkra breytingu á hjer að lútandi ákvæðum lögræðislagagreinarinnar. Samkvæmt þeirri lagagrein verða foreldrin að vera sammála um hverja ráðstöfun á börnunum, til þess að ráðstöfunin megi lögleg heita. Náist eigi samkomulag, gæti svo farið, að ekkert yrði jafnvel úr mjög æskilegri ráðstöfun viðvíkjandi barninu. Setjum svo, að það hjóna, sem ætti miklar eignir eða ynni aðallega fyrir heimilinu, vildi setja barn til menta, en hitt, sem lítið eða ekkert ætti og lítið eða ekkert legði til heimilishaldsins, eftir atvikum stjúppforeldri barnsins, vildi það eigi, þá yrði ráðstöfunin óframkvæmanleg eftir bókstaf lagagreinarinnar, en það væri lítt viðunanleg útkoma. Sennilega kæmi slíkt sjaldan fyrir. En fyrir gæti það komið. Væri því eigi úr vegi að girða fyrir slíka útkomu. Og það er 2. mgr. frumvarps þessa ætlað að gera. Með orðalaginu: »það hjónanna, er framfærir aðallega heimilið« er ætlast til að kona, er vinnur aðallega fyrir heimilinu, hafi úrslitavaldið, enda þó að bóndi hennar hafi að lögum forráð fjelagsbúsins. Með niðurlagsorðum málgreinarinnar, sbr. orðin »að því leytir« er ætlast til, að það hjóna, sem ber kostnaðinn af ráðstöfuninni, verði þá í fyrirsvari fyrir barnið um þann ágreining, er rísa kynni út af þeirri ráðstöfun, jafnvel þó að hinu hjónanna bæri fyrirsvar fyrir barnið að öðru leytir. Legði konan t. d. fram fje til iðnaðar- eða verslunarnáms barnsins, ætti hún sókn og vörn þess máls, er rísa kynni út af vanefndum sammingsins, væri barnið ólögrátt, jafnvel þó að samvistir væru með henni og bónda hennar.

3. og 4. mgr. fara eigi með nýmæli um fram það, að eigi mun vera lagabókstafur fyrir því, að foreldrum sje óheimilt að afsala sjer upp á eigin spýtur fyrir fult og alt vald sitt yfir börnunum. En lögfróðum mönnum mun koma saman um, að það geti foreldrin eigi án íhlutunar almannavaldsins. Niðurlagsorðin í 4. mgr. lúta að 48. og 49. gr. fátækralaganna, að heimild almannavalds samkvæmt lögum nr. 24, 39 og 59 frá 1907 og fleiri lögum.

Um 21. gr.

Með greininni er hvoru foreldri að eins heimilað að ráða þeim börnum, sem hjá þeim eru, meðan hjónin eru skilin að samvistum af eigin ramleik. Taki hjónin aftur saman, flytst foreldravaldið frá hvoru um sig til beggja saman. Og skilji þau að borði og sæng, fer um forræði barnanna eftir leyfisbrjefinu. Hjer er því að eins um að ræða ákvæði fyrir bráðabirgðaástand.

Um 22. gr.

Greinin fer eigi með nýmæli í raun og veru, þó að eigi muni beinn lagabókstafur vera til um efni greinarinnar. 215. gr. hegningarlaganna snertir að vísu efnið, en á þó eigi við annað en einn þráð þess, hegninguna fyrir þar um rætt brot. En rjett þótti að taka hjer um rætt ákvæði í slíkt heildarfrumvarp, sem hjer er.

Um 23. gr.

Sama máli og um 22. gr. gegnir um 23. gr.

Um 24. gr.

Hjer er aftur á móti algert nýmæli á ferðinni. Að núgildum lögum, 22. gr. erfðatilsk. 25. sept. 1850, getur foreldri að vísu ráðstafað $\frac{1}{4}$ hluta efna sinna eftir sinn dag til annara en niðja sinna og þá því fremur takmarkað umráðarjett barna sinna yfir þeim hluta á þann hátt, sem getur í frumvarpsgreininni. En hins vegar á foreldri þess engan kost að takmarka umráðarjett barnanna yfir öðrum hluta arfleifðar sinnar, þeim hlutanum, sem skylduarfur nefnist. Nú má að vísu búast við því, að almannavaldið gæti yfirleitt þeirra fyrir mæla, sem lúta að tryggingu rjettrar meðferðar á fje ófjárráðra, gæti þess meðal annars, að verði settur fjárhaldsmaður í tækan tíma þeim, er eigi þykir trúandi fyrir meðferð fjár síns. Þó mun vanta nokkuð á, að þessa sje alstaðar jafnvel gætt, enda vantar hjer enn stjórnvald, er geti gefið sig alt við allsherjareftirliti um slik mál. En þó að alt væri í besta lagi í því efni, þá geta stjórnendur þeirra málefna, jafnvel innan smærri umdæma, eigi haft jafnmikla þekkingu og jafnrika hvöt til að ráða svo vel fyrir börnin í þessu efni, sem ætla má foreldrunum, það því síður sem stjórnvöldin verða að fara og fara að jafnaði fremur eftir ytri merkjum en innri, enda »of seint að birgja brunninn þegar barnið er dottið í hann«, en því svipað mundi stundum fara, ef biða ætti ytri, átakanlegra merkja til lögræðis- sviftinga. Því er 1. mgr. orðuð svo, sem þar segir, og þar við látið sitja, enda þótt til orða gæti komið að veita foreldrum sams konar ráðstöfunarheimild yfir skylduarfi annara niðja sinna en barna.

Til þess að lama eigi afleiðingar slíkrar ráðstöfunar er valdsmanni í 2. mgr. gert að skyldu að fara þá þegar með slíkan arf sem fje ófjárráðra væri, en nauðsynlegt leiðrjettingar- og breytingar-vald lagt í enn tryggari hendur í næstu grein.

Um 25. gr.

Vitanlega verður að gera ráð fyrir hvorutveggja, bæði því, að foreldri kunni að misbrúka heimild 24. gr., og sjerstaklega fyrir því, að upphaflega rjett- mæt ástæða til slíkrar ráðstöfunar falli niður. Verður því að fá almannavaldinu tók til umbóta og breytinga á þeim ráðstöfunum. Og þykir það vald, eftir því sem nú til hagar, best komið hjá stjórnarráðinu.

Um 26. gr.

Tilgangur greinarinnar er að lýsa því, að fjárhagur foreldris og barns sje fullkomlega aðskilinn að lögum, en varnar vitanlega eigi því, að foreldri og barn geri með sjer fjárfjelag, t. d. til atvinnurekstrar. Eru lögfróðir menn sammála um þetta, þó að eigi muni það vera beint orðað í vorum lögum. Ákvæðið orðað, af því að heyra þykir til heildarlaga.

Um 27. og 28. gr.

Ákvæði þessara greina, sem breyta í engu hjer að lútandi lögum, eru orðuð hjer af sömu ástæðu og getur í næstu grein á undan.

Um 29. gr.

D. og N. l. 5. 2. 32, sem meðal annara ákvæða 2. kap. 5 bókar eru lögleidd hjer með konungsbrjefi 17. febr. 1769 og 2. gr. erfðatilsk., verður að nema úr gildi, þar sem 1. gr. frumvarps þessa og 37. gr. frumvarps um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna koma i hennar stað, en hún er eigi meðal þeirra ákvæða, sem 45. gr. síðarnefnds frumvarps ætlast til að verði afnumin, sbr. aths. um þá grein. Er því hjer lagt til, að nefnd grein verði afnumin. Hins vegar þarf eigi hjer að fara fram á niðurfellingu þeirra ákvæða í tilsk. 2. júní 1587, sem 9. gr. frumvarps þessa nú á við, með því að farið er fram á afnám allrar þeirrar tilskipunar í 110. gr. hjúskaparfrv. Líku máli gegnir um D. l. 3. 17. 16, sem 13. gr. frumvarps þessa kemur að nokkru leyti í staðinn fyrir, því að sú grein er, sem allur 17. kap. 3. bókar laganna, afnumin með 16. gr. lögræðislaganna nr. 60 1917, (með afnámi b.-liðs 1. gr. tilsk. 21. des. 1831). Jafnframt er hjer gerð áður orðuð breyting á 4. gr. fátækralaganna, sbr. aths. um 12. gr. frumvarpsins. Önnur ákvæði þarf eigi sjerstaklega að nefna, þegar af þeirri ástæðu, að niðurlagsorð greinarinnar nægja.

Um 30. gr.

Með því að lög lík frumvarpi þessu þurfa engan undirbúning, mundi ekkert vera því til fyrirstöðu, að þau væri látin ná gildi á venjulegum tíma.